HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אנת צבית לחרובי ביתא ידך אשלימת ליה בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ מנלן דכתיב [1] **ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן ואמר מר** [ב] **שנה ראשונה עשה משה את המשכן שניה הקים משה את המשכן ושלח מרגלים וכתיב** [2] **ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדות וכתיב** [3] **ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים ואמר רבי חמא בר חנינא** [ג] **אותו היום סרו מאחרי ה' וכתיב** [4] **והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישובו ויבכו גם בני ישראל וגו' וכתיב** [5] **עד חדש ימים וגו' דהוו להו עשרין ותרתין בסיון וכתיב** [6] **ותסגר מרים שבעת ימים דהוו להו עשרין ותשעה בסיון וכתיב** [7] **שלח לך אנשים ותניא בעשרים ותשעה בסיון שלח משה מרגלים וכתיב** [8] **וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום הני ארבעים יום נכי חד הוו אמר אביי** [ג] **תמוז דההיא שתא מלויי מליוה דכתיב** [9] **קרא עלי מועד לשבור בחורי וכתיב** [10] **ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא** [ד] **אמר רבה אמר ר' יוחנן** (ה) (אותו היום ערב) **תשעה באב היה אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות בראשונה** (ג) **דכתיב** [11] **ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלם וישרוף את בית ה' וגו' וכתיב** [12] **ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך** [ו] **נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם וגו' ותניא אי אפשר לומר בשבעה שהרי כבר נאמר בעשור ואי אפשר לומר בעשור שהרי כבר נאמר בשבעה הא כיצד בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני** [א] **ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו** [ו] **שנאמר** [13] **אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן** (ג) **אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא ובשניה מנלן דתניא** [ח] **מגלגלין זכות ליום חייב אמרו** [א] **כשחרב בית המקדש בראשונה** (ז) **אותו היום ערב תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית היתה משמרתה של יהויריב והלוים היו אומרי' שירה ועומדין על דוכנם ומה שירה היו אומרים** [14] **וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו האויבים וכו'. פי' נאותו פסוק יש** ג' **פעמים יצמיתם ונ"ל הספיקו לומר הסדר עד שבאו וכבשום ומומר ר"י** [ט] **תע"ג למין מותו פסוק כלל במזמור** זיר **של מו"ק מילין להם כך שאמרו** מותו פסוק **מילין** ונקט פירוש **מילין** הוי כמו **מלי** כשמועה **כשחרב** [ב] **בית המקדש בראשונה** [ג] **נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא ובשניה מנלן דתניא מגלגלין זכות ליום חייב אמרו כשחרב בית המקדש בראשונה אותו היום ערב תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית היתה משמרתה של יהויריב והלוים היו אומרי' שירה ועומדין על דוכנם ומה שירה היו אומרים וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו האויבים וכבשום וכבשום מהו דתימא הואיל וכתיב לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו האויבים וכבשום לא יהא מגלגלין זכות ליום חייב קא משמע לן**

דכתיב [ו] **עד חדש ימים הוו להו כ"ב בסיון. פי' מסוג מעשרים ימים של כ"ח מיר עד סופו תמנת ט' ימים נמנא כ' בסיון כ"ט ועד חדש ימים הוי עשרים ימים מס כן לפי זה תמנת מעשרים ומיס למחד דזה מיר חדש שלם עד כ"ב דסיון וג' ימים שנמנעו מהר ה' כרי ל"ג לל מיניהו ג' ימים דנעשרים נחדש ונעלה הענן ומייתר להו שני ימים פסו כ"ג לל יומא מן שלשה שהמחד מן הג' ימים היה בכלל החדש** [ח] **שמיר מסר פם להו כ"ג** [ט]:

אמר אביי תמוז דההיא שתא מלויי מליוה. ועשו אותו משלשים ימים כדי שיכלו המ' ימים בתשעה בחד שלשים יום דתמוז ומחד דסיון דכ"ט שלח המרגלים ותשעה בחד כרי מרגעים ימים וכיוס תשעה בחד שבו המרגלים מתור המרן: וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו האויבים וכו'. פי' נאותו פסוק יש ג' פעמים יצמיתם ונ"ל הספיקו לומר הסדר עד שבאו וכבשום ומומר ר"י [ט] תע"ג למין מותו פסוק כלל במזמור זיר של מו"ק מילין להם כך שאמרו מותו פסוק מילין וכירושל' מפרש מילין נקט פירוש מילין הוי כמו מלי כשמועה **כשחרב** [ב] **בית המקדש בראשונה** [ג] **נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא ובשניה מנלן דתניא מגלגלין זכות ליום חייב אמרו כשחרב בית המקדש בראשונה אותו היום ערב תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית היתה משמרתה של יהויריב והלוים היו אומרי' שירה ועומדין על דוכנם ומה שירה היו אומרים וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו האויבים וכבשום** [ט] **וכן בשניה נלכדה ביתר גמרא** [י] **נחרשה העיר תניא** [כ] **כשחרב טורנוסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזרה על רבן גמליאל להריגה בא אדון אחד ועמד בבית המדרש ואמר בעל החותם מתבקש בעל החותם שמע רבן גמליאל אזל טשא מינייהו אזל לגביה בצנעא א"ל אי מצילנא לך מייתית לי לעלמא דאתי א"ל הן א"ל אשתבע לי אשתבע ליה סליק לאיגרא נפיל ומית וגמירי דכי גזרי גזירתא ומית חד מינייהו מבטלי לגזרתייהו יצתה בת קול ואמרה אדון זה מזומן לחיי העולם הבא תנו רבנן משחרב הבית בראשונה נתקבצו כיתות כיתות של פרחי כהונה ומפתחות ההיכל בידן ועלו לגג ההיכל ואמרו לפניו רבונו של עולם הואיל ולא זכינו להיות גזברין נאמנים יהיו מפתחות מסורות לך וזרקום כלפי מעלה ויצתה כעין פיסת יד וקיבלתן מהם והם קפצו ונפלו לתוך האור ועליהן קונן ישעיהו הנביא** [15] **משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות: תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה אף בהקב"ה נאמר** [16] **מקרקר קיר ושוע אל ההר: משנכנס אב ממעטין בשמחה כו': אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה**

אמר

חמת נכי חניעת לוחו היום וכו'. מהר נסון מהר. עכשיו כשמטול י"ט ימים מחדש מייר קודם עליית הענן פסו להו י' והנהו י' היו בין לך שלשת ימים ו' להסקרת מרים ומחד (ה) של כ"ט ימים שחלפו בשר הוה ל"ט והשתא מחשבת למשה שלח מרגלים בכ"ט לסיון: **הני מרגעים נכי חד.** כ' מסיון וכ"ט ממנו הוה ל"ג ות' מחד הוה ל"ט: (ו) **ותובס על ידי חייב.** היינו משעה בחד לרגלין להיות בו לעות: ס"ג **מגלגלין זכות ע"י וכלי: מולאי שבעים.** יוס לשמון: **מולאי שביעים.** שמיעית: **דוכן.** מקום עשוי כעין מיטטה ועליו לויס עומדין לשורר: **וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ילמיתם ה' אלהינו.** בשמזמור של נקמות ה' והוא שיר של יום רביעי. והשי לשמרי ליה ביום לשמון מילייא בעלמא (ו) **הוה דעבד בפומייהו כלשמרינן בערכין** (דף יב.). פי' מילייא קיימי שכן מרגוס יומנן בן עוזיאל את קיימי (יחזקאל כח) טול מילייא וכמו שלי כשמועה מגורת שק על בעל נעוריה (יואל ג) **שפילושו קונני וכו': נחרשה העיר.** כלכתיב (מיכה ג) ציון שדה תחרש שנחרשה כולה ועשית כשדה מרושה: **בעל החוטם.** בעל קומה ולורה. ל"ת גדול הדור: **מבקש.** ליהרג. ברמז אמר ליה שלח יכילו בו שלשי המלך: **טשא.** נחבא כמו טשו במערמא (שבת דף לג.): **חוט.** שלחן המלוז שלל רבן גמליאל בנעשה: **ומיס חד מינייהו.** מן היועצין וכשבועין שחילא להן על שהרעו לגזור: **גיא חזיון.** ירושלים שהכל מסתכלין שס: **מקרקר.** לשון יללה: **קיר ושוע.** מקונן וזועק לשון הגה קול שועת עם עמי (ירמיה ח). קיל כמו קירי דשמיטת חולין (דף ו קלט.): **אל ההר.** בשביל הר ציון שמשם: **משנכנס אדר.** ימי נסיס היו ליעקל פוריס ופסח ניזיל

כו א טוש"ע ס"ח סימן תקנח:

הגהות מהר"י לנדא

א) גמ' כשחרב בהמ"ק כלשלושה חודו היום תשעה בחד היה כל"ל:

מוסף רש"י

שניה הקים משה את המשכן. דכתיב (שמות מ) ויהי בשנה השנית בחדש כלשלמון וגו' (ובחתם קיח:). אותו היום סרו מאחרי ה'. כתוב ג' ימים למקטם שהתאו שהקפיקו תאוה להתרעם על המזר כדי למרוד בהקב"ה (שבת קמז:). **תמוז דההיא שתא.** של שנה השנית לילית מלויים שנשתלמו בה מרגלים בשעשרים ושמעה בסיון, מלויי מליוה. למחוד לפיקך מילוי כמו כן יום מוכת מרגלים בשמונה בחד ויכול השם בלילה שחוק, בחמשה בחד בכי בכיה של חנם ובשלשה בחד בכי בכיה של חורבן הבית (שבועות י', וכעי"ז פסחים נא. ואיכה א טו). **קרא עלי מועד.** יום עיבור לחדש קרי מועד (פסחים שם). **לשבור בחורי.** כשוכיון הבית (שבועות י'). **מגלגלין זכות ליום זכאי.** כגיכן נגלגל בגיכן עמיקין להיגאל (ערכין יא:).

רבינו חננאל

וה' דברים אירעו את אבותינו בט' באב. נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ מנא לן, דתניא בכ"ט בסיון שלח מרגלים, הנה שני ימים הנותרים מסיון, ול' יום של תמוז שאותה שנה תמוז מלא היה, כדכתיב קרא עלי מועד לשבור בחורי, הרי ל"ב, ושמונה ימים באב הרי מ' יום שלימים, נמצאו שהגיעו ט' באב. אמר רבא אותו היום ט' באב היה והיו ישראל יושבין ובוכין, אמר הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חינם, אני אקבע לכם בכיה לדורות. חרב הבית בראשונה. שנאמר [ולבחרש החמישי בעשור לחדש [וכו'] בא נבוזראדן וגו', וכתיב קרא אחרי, וישרוף את בית ה' ואת בית המלך. וכתיב קרא אחריתי, [ולבחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל וישרוף את בית ה' ואת בית המלך. אי אפשר לומר בשבעה שכבר נאמר כו', ואי אפשר לומר בי' שכבר נאמר וכו', ואכלו ושתו וקירקרו עד ערב ט' באב, בערב [ט'] באב הציתו סמוך לחשיכה והיה דולק והולך כל היום, שנא' אוי לנו כי פנה [ה]יום כי [י]נטו צללי ערב. א"ר יוחנן אלמלא הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בעשירי נשרף. ותנא דידן תחלת פורענותא עדיפא. ובשניה דתניא ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב. כשחרב הבית בראשונה ט' באב היה

תורה אור

1. וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנַת הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: שמות מ יז 2. וַיְהִי בִּשְׁנַת הַשֵּׁנִית בְּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בֶּעָשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נֶעֱלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת: במדבר י יא 3. וַיִּסְעוּ מֵהַר יְיָ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית יְיָ נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה: במדבר י לג 4. וְהָאסַפְסֻף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה וַיָּשֻׁבוּ וַיִּבְכּוּ גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יַאֲכִלֵנוּ בָּשָׂר: במדבר יא ד 5. עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפְּכֶם וְהָיֶה לָכֶם לְזָרָא יַעַן כִּי מְאַסְתֶּם אֶת יְיָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ אֲנִי לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶּה יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם: במדבר יא כ 6. וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הֵאָסֵף מִרְיָם: במדבר יב טו 7. שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם: במדבר יג ב 8. וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם: במדבר יג כה 9. סֶלָה כָּל אַבִּירֵי אֲדֹנָי בִּקְרְבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשַׁבֵּר בְּחוּרָי גַּת דָּרַךְ אֲדֹנָי לִבְתוּלַת בַּת יְהוּדָה: איכה א טו 10. וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ

מתי מלחמה: ישעיהו כב א-ב 16. כִּי יוֹם מְהוּמָה וּמְבוּסָה וּמְבוכָה לַאדֹנָי אֱלֹהִים צְבָאוֹת בְּגֵיא חִזָּיוֹן מְקַרְקַר קֵר וְשׁוֹעַ אֶל הָהָר: ישעיהו כב ה